

2. Проблеми при установяването на институцията обществен посредник

Приемането през 2003 г. на законодателната рамка за България даде основа за ново развитие на тези институции у нас, но същевременно постави множество въпроси за нейното усъвършенстване с оглед подобряване ефективността на бъдещата им работа.

Основният проблем е свързан с гарантиране на партийно-политическа независимост на националния омбудсман, както и с осигуряване на надеждни **способи за комуникация и взаимодействие** между него и местните обществени посредници, особено по въпроси, свързани с дейността на централните органи, агенции и организации, които имат погразделения по места, по отношение на които местните омбудсмани нямат правомощия. Често гражданите поставят множество въпроси, свързани с тяхната дейност, които не могат да бъдат решени без взаимодействие между институциите на централно ниво и техните погразделения по места.

При изработването на правилата за дейността на местните обществени посредници е необходимо да се обърне особено внимание на гарантиране на принципа на **независимостта**, в частност на механизма на издигане на кандидатурите, на мандата на институцията, както и на професионалните критерии за подбор на кандидатите. От особено значение е този процес да бъде извършен в тясно сътрудничество и под контрола на местната общественост, в това число и на местните неправителствени организации, които работят в областта на защита на правата на човека. Подобно сътрудничество е предпоставка за общественото доверие в институцията и в конкретната личност.

Сериозен проблем пред желанието на общините за изграждане на такава институция е липсата на ясни **правила и механизми за нейното финансиране**. В закона не е предвидено задължение това да става с бюджетни кредити, но такъв механизъм не е и изключен. Този вариант предлага най-надеждните гаранции за устойчивостта и независимостта на институцията. Трябва да се посочи, че в повечето общински бюджети средства за дейността на местни посредници не са предвидени. Освен бюджетното финансиране, остава ресурсът на гражданското общество, в това число финансиране по проекти на различни национални и международни неправителствени организации – механизъм, който продължава да се прилага. Проблемът при този вид финансиране е, че средствата се предоставят за определен период от време (6, 12, 24 месеца), а ползата от тези институции се свързва с тяхното устойчиво развитие и продължителното им действие с оглед осъществяване на дългосрочната цел – създаването на благоприятна среда на зачитане на човешките права и свободи в условия на отворена към обществото администрация.

Тези проблеми не изглеждат толкова тежки при изграждането на институцията на парламентарния омбудсман. С оглед на по-широкия финансов и кадрови ресурс, с който националният омбудсман ще разполага, той би могъл да подпомага методически обществените посредници, но само при ясно и подробно разработени правила за сътрудничество между тях.

По време на дебатите за законово уреждане на институцията омбудсман често бе подчертавано, че тя не трябва да се изгражда като административно-пирамидална структура. Би било добре да се подчертае, че подобна структура е възможна само при органите, които са носители на властнически компетенции, каквито институциите от типа на омбудсмана по дефиниция не са и поради това не са възможни връзки в рамките на определена властова пирамида.

От особено значение за институционалното изграждане на този вид институции е възможността за тяхното **сдружаване**, което би улеснило ефективното сътрудничество между тях както в ежедневната работа, така и при търсенето на механизми за подобряване на финансовата им устойчивост.

При разработването на правилата за дейността на обществените посредници е желателно да бъде приет **общ стандарт** по отношение на изискванията за прозрачност на общинската администрация, включително на нейната стопанска активност. Правилата трябва да гарантират, че отношенията на обществените посредници с гражданите/обществото не трябва да бъдат предпоставени от предварителни актове (оговорение) на органите на местно самоуправление и местната администрация, за да не се постави под въпрос общественото доверие към тях. В тази връзка е необходимо изработването на модели, които да послужат на общините при структурирането на общинските омбудсмани.

Институциите национален омбудсман и обществен посредник са ситуирани извън системата на органите на държавна власт и поради тази причина те не разполагат с властнически средства за въздействие и принуда. Техните механизми за въздействие са непосредствено в сферата на морала, авторитета и публичността, като от голямо значение са доверието към личността на омбудсмана или обществения посредник, както и публичността и прозрачността в дейността му и резултатите от нея, отразени в ежегодните доклади и бюлетините, които той изготвя. Тази дейност е възможна само в среда на добронамереност и доверие от страна на органите на централната и местната администрация при спазване на условията за независимост при установяването, финансирането и функционирането на омбудсманите, както и при гарантиране на техния достъп до механизмите и цялата информация, свързана с вземането на решения.